

نوشتن، سرچشمه شادی است.

راهی است برای کشف باو آفرینش بی شمار.

کسانی که زندگیشان را در نوشتن پی می گیرند با باور و متانت، جهان
را همیشه پذیرا و پر از در می یابند، همچون پسته بی پایان که در آن واقعیت های
زنده و رؤیایا با هم می رسند.

اهداف درس

- آشنایی با طبقه‌بندی موضوع
- تقویت توانایی تفکیک بندهای موضوع
- توانایی تشخیص «ریز موضوع» های یک نوشته
- آشنایی با یک نمونه از ساختار تفکیک شده موضوع به ریز موضوع‌ها
- تقویت علاقه‌مندی به تولید یک نوشته با بهره‌گیری از طبقه‌بندی موضوع
- آشنایی با ارزیابی آثار بر اساس سنج‌های مطرح شده در درس
- تقویت علاقه‌مندی به رعایت علائم سجاوندی در نوشته
- تقویت علاقه‌مندی به پاکیزه‌نویسی انشا
- پرورش توانایی نوشتن با رعایت طبقه‌بندی موضوع
- افزایش توانایی بازنویسی و ساده‌سازی زبان حکایات

■ آموزش محتوا

■ جلسه اول

۱- تدریس درس

۲- فعالیت نگارشی یک

تدریس درس

همچنان که در درس نخست خواندیم، در این بخش با دو چیز به طور درهم تنیده،

رویارویم :

الف) جوهره محتوایی

ب) روش ارائه و آموزش محتوا

آموزش محتوای این درس، به شیوه‌های زیر، میسر است :

- پرسش و پاسخ
- بارش فکری
- روش اسکمپر
- روش استفاده از نقشه مفهومی در تدریس

نقشه مفهومی

در تدریس «طبقه‌بندی موضوع» می‌توان از نقشه مفهومی استفاده کرد. نقشه مفهومی یک نمایش گرافیکی از روابط میان عناصر یک متن است. هنگامی که مفاهیم به این شکل مرتب شوند، نقشه مفهومی حاصل می‌شود.

یکی از رویکردهای نوین آموزشی بهره‌گیری از نقشه مفهومی در مراحل گوناگون آموزش از طرح درس، محتوا و برنامه‌دستی گرفته تا مرحله اجرا و ارزیابی آن است. (آقازاده، ۱۳۹۱)

نقشه‌کشی مفهومی نموداری است که مجموعه‌ای از مفاهیم و معانی را در چارچوب منظم و سلسله مراتبی منطبق بر ساختار و یادگیری مغز انسان با ایجاد ارتباط‌های منطقی بین آنها، در کنار هم در سطوح مختلف قرار می‌دهد و برگرفته از مفهوم پیش‌سازمان‌دهنده نظریه یادگیری معنادار آزوبل است که در آن بر نقش دانش قبلی دانش‌آموز بر یادگیری‌های معنادار تأکید بسیار می‌شود.

استفاده از نقشه مفهومی به عنوان راهبردی آموزشی را نخستین بار نواک در اوایل دهه ۱۹۸۰ آغاز کرد. یک نقشه مفهومی از هسته‌ها و رابطه‌ها و عناصر یا اجزای یک مفهوم کلی تشکیل شده است. خط‌های ارتباطی میان هسته‌ها ممکن است نشان‌دهنده

روابطی بین عناصر سازنده متن باشد. (مرتضوی زاده، ۱۳۹۲)

مزیت عمده استفاده از این نقشه‌ها این است که از یک طرف به معلم اجازه می‌دهد تا بتواند به افکار دانش‌آموز نقب زند و دریابد که وی چه می‌داند و چگونه شرح می‌دهد و از طرف دیگر برای دانش‌آموزان این فرصت را فراهم می‌آورد تا آموخته‌های خود را به شیوه‌ای متفاوت از روال معمول شرح دهند.

طرح شبکه‌ای امکان کسب بیشترین بازدهی را از مطالعه فراهم می‌سازد. با توجه به نوع مطالب و همچنین تنوع در طراحی می‌توان طرح‌های شبکه‌ای را در شکل‌های گوناگون اجرا کرد.

الگوی تدریس طرح شبکه‌ای، فرصت فعالیت بیشتر نیم کره راست مغز را به یادگیرنده می‌دهد و سبب افزایش یادگیری و کسب بازدهی بیشتر می‌شود. با استفاده از نقشه مفهومی، مطالب به صورت کد گذاری و رمزبندی شده در اختیار مغز گذاشته می‌شود. در نتیجه، مغز فرصت و نیروی کافی برای ذخیره سازی مطالب را به دست می‌آورد.

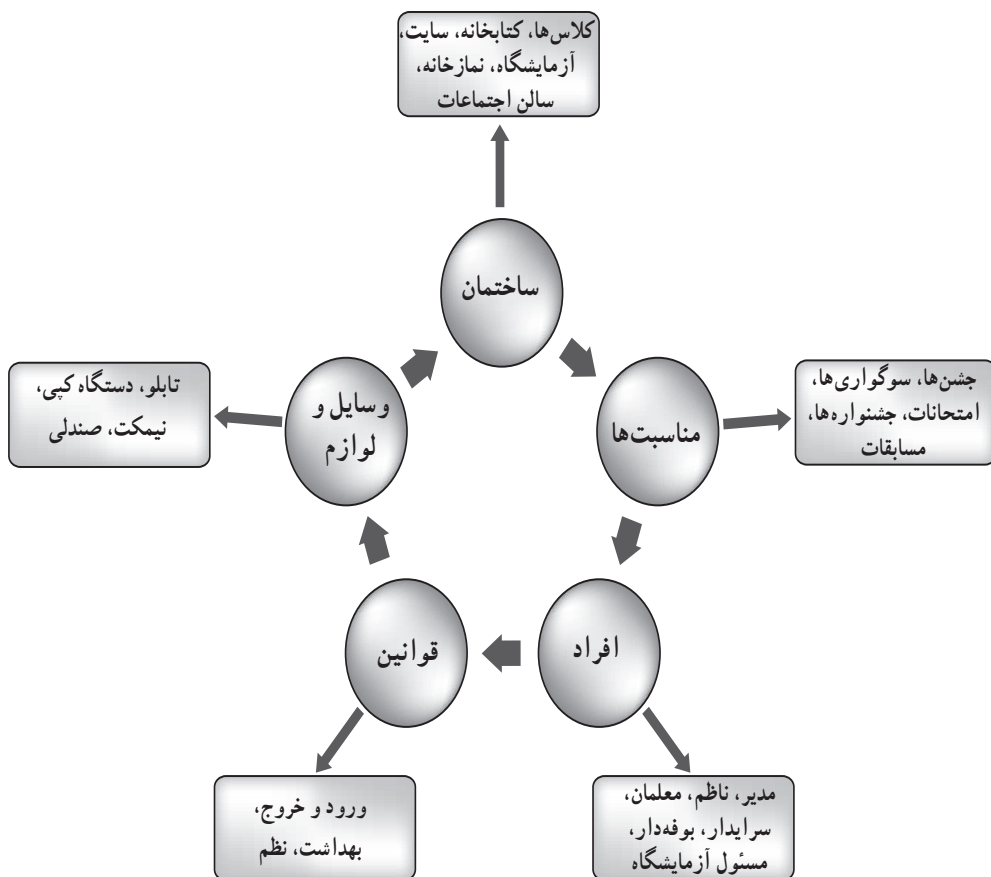
مراحل اجرای الگوی تدریس نقشه مفهومی :

۱- گروه بندی: برای تدریس درس دوم با استفاده از نقشه مفهومی، ابتدا دانش‌آموزان گروه بندی می‌شوند. سپس معلم موضوع مدرسه را روی تابلوی کلاس می‌نویسد.

۲- انتخاب نکات کلیدی: معلم از گروه‌ها می‌خواهد در مرکز یک صفحه موضوع را بنویسند (موضوع مدرسه) سپس کلمات کلیدی مرتبط با مدرسه را پیرامون آن بنویسند (کتابخانه، آزمایشگاه، معاونان، موضوعات درسی، کلاس‌ها، دانش‌آموزان، حیاط مدرسه، نظم و انضباط، معلمان، مناسبت‌ها، بهداشت و...).

۳- تشخیص مفاهیم اصلی از فرعی: در این مرحله گروه‌ها به تعیین مفاهیم اصلی و فرعی، تصمیم‌گیری درباره مدل نقشه و تعیین تعداد شاخه‌های اصلی و فرعی می‌پردازند.

۴- تکمیل نقشه: رسم نقشه مفهومی، نوشتن مفاهیم اصلی و فرعی داخل نقشه، استفاده از رنگ، شکل و... برای جدا کردن شاخه‌های اصلی و فرعی از یکدیگر.

۵- نوشتن بندهای مقدمه، بندهای بدنه و نتیجه بر اساس نمودار فوق.

۶- ارزشیابی: بررسی و اصلاح نقشه‌های مفهومی دانش‌آموزان و بحث و گفت‌وگو

پیرامون نوشته‌گروه‌ها بر اساس نقشه مفهومی.

فعالیت نگارشی یک

هدف از این سؤال توانایی تشخیص طبقه‌بندی، شناخت موضوع، بدنه مقدمه و

بندهای بدنه است.

جلسه دوم
۱- درست‌نویسی
۲- فعالیت نگارشی دو
۳- بخش اول فعالیت نگارشی سه

درست‌نویسی

هدف از این بخش شناخت کلمات پرسشی و کسب مهارت در به‌کارگیری صحیح

کلمات پرسشی در نوشته است.

جمله پرسشی — کلمه پرسشی : به جمله‌ای که درباره کسی یا چیزی یا کاری سؤال می‌کند، جمله پرسشی می‌گوییم. پس جمله پرسشی جمله‌ای است که در آن پرسشی باشد. در جمله پرسشی، بیشتر وقت‌ها کلمه پرسشی در اول جمله قرار می‌گیرد. بعضی وقت‌ها در ساختن جمله پرسشی از کلمه پرسشی استفاده نمی‌شود و ما باید از آهنگ جمله بفهمیم که گوینده از ما سؤال می‌کند یا خبری می‌دهد. مانند :

— انشأتو نوشتی؟

— فردا به کتابخانه می‌روی؟

— کارهایت را تمام کردی؟

— درس‌هایت را خوب خوانده‌ای؟

کلمه پرسشی : کلمات پرسشی کلماتی‌اند که با آنها جمله پرسشی می‌سازیم.

کجا؟ کی؟ چگونه؟ چرا؟ کدام؟ چند؟

کلمه پرسشی «آیا» : کلمه پرسشی آیا در زبان فارسی در اول جمله نوشته می‌شود.

کاربرد دو کلمه پرسشی پشت سر هم روا نیست.

مانند : آیا چگونه می‌شود که انسانی محبت را فراموش کند؟

فعالیت نگارشی دو

در این بخش هدف تولید نوشتاری است. دانش‌آموزان با استفاده از روش طبقه‌بندی موضوع، به دلخواه موضوعی را انتخاب می‌کنند و انشایی درباره آن می‌نویسند.

فعالیت نگارشی سه

بخش اول : هدف از بخش سوم فعالیت‌های نگارشی، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌های دیگر دانش‌آموزان است که در این جلسه به شکل کار گروهی انجام می‌شود. پیش از انجام این فعالیت دانش‌آموزان باید شناخت دقیقی درباره معیارهای سنجش پیدا کرده باشند.

حکایت‌نگاری: یکی از اهداف این بخش، تقویت توانایی نوشتن دانش‌آموزان از راه حکایت‌خوانی است. برای این کار، حکایت‌هایی را که تناسب محتوایی داشتند، برگزیده‌ایم. بازخوانی و گسترش معانی و مفاهیم موجود در حکایت با حفظ پیکره اصلی، از گام‌های مهم این تمرین است. حکایت‌ها در این بخش، به واقع، بهانه‌هایی برای تمرین و دست‌ورزی در نوشتن و ساده نوشتن است. برخی از اهداف آموزشی مورد نظر، در پی، می‌آید:

– خوانش متن، پرورش دقت در خواننده‌ها، تأمل در متن‌ها

– تقویت سواد ادراکی، کسب توانایی در ساده‌نویسی

– توانایی گسترش متون از راه ساده‌نویسی

دانش‌آموزان برای اولین بار در این کتاب با حکایت‌نگاری آشنا می‌شوند.

«اصول بازنویسی» از زبان مهدی آذر یزدی

وقتی در سال‌های ۱۳۳۰ جریان ادبیات کودک بنا به دلیل تلاش علاقه‌مندان سرعت بیشتری گرفت، این حوزه به شدت با کمبود خواندنی برای کودک رو به رو بود. مهدی آذر یزدی با اشاره به بازنویسی «قصه‌های کلیله و دمنه» منتشر شده در سال ۱۳۳۶، می‌نویسد: «آن روزها که کار گردآوری قصه‌های ایرانی را به زبان امروز برای بچه‌ها شروع کردم، در زمینه خواندنی‌های کودکان کتاب کم بود و به تدریج فراوان شد».

در دهه ۱۳۳۰ بازنویسی‌های گوناگون از منابع کهن برای کودکان و نوجوانان نوشته شد. بخش ادبیات مکتوب نام تلاش گرانی چون مهدی آذر یزدی، احسان یارشاطر، زهرا کیا را به یاد سپرده است. آثار این نویسندگان اغلب الگوی بازنویسی‌های آیندگان شد. همچنین با بررسی متن و مقدمه این بازنویس‌ها به شیوه‌های مختلف بازنویسی، می‌توان پی برد

که نمونه‌ای از مهدی آذرزیدی چنین است: «اصل کتاب کلیله و دمنه دارای صد حکایت است که بعضی از آنها برای زمان‌های قدیم خوب بوده و به کار زندگی امروز نمی‌خورد؛ ولی بعضی دیگر از قصه‌هایش همیشه خوب است و از آنها می‌توان چیزهای خوبی یاد گرفت. این بیست و پنج قصه‌ای که در کتاب حاضر دیده می‌شود، همان قصه‌های خوب کتاب کلیله و دمنه است که من سعی کرده‌ام آنها را با انشای ساده‌تر بنویسم. تا همه بچه‌ها بتوانند خودشان بخوانند و در حالی که تفریح می‌کنند، نتیجه خوب قصه‌ها را به خاطر بسپارند».

بخش دوم: هدف از فعالیت نگارشی سوم، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در این جلسه به شکل فردی انجام می‌شود.

نکاتی درباره ارزشیابی

ارزیابی یک اثر در دو حیطة ساختار و محتوا شکل می‌گیرد.

الف) ساختار: ساختار نوشته بر اساس معیارهای زیر ارزیابی می‌شود:

معیارهای ارزیابی:

● طبقه‌بندی موضوع نوشته

● رعایت طبقه‌بندی ذهن و نوشته

● نوشتن بند مقدمه

● نوشتن بندهای بدنه

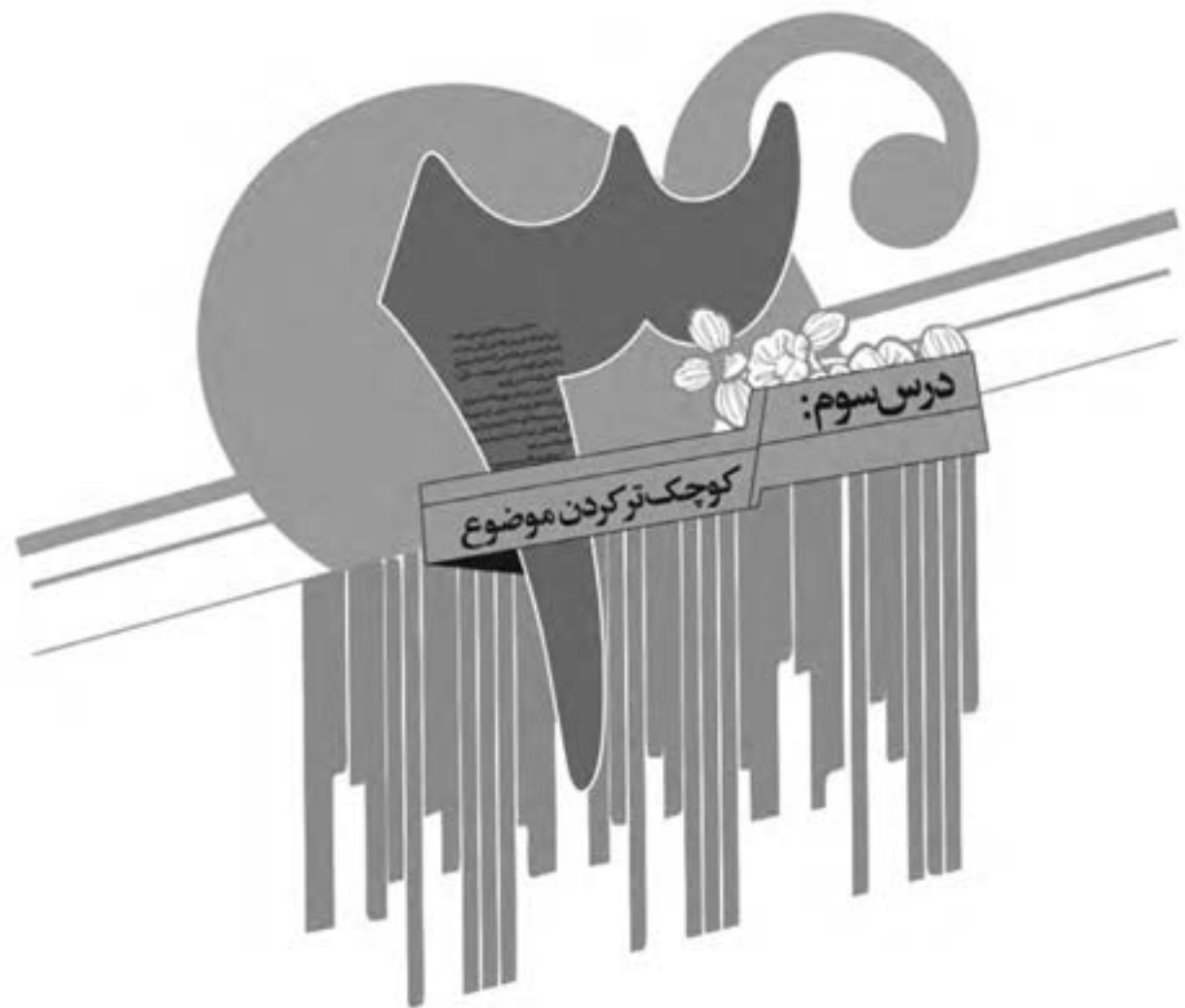
● نوشتن بند نتیجه

● پاکیزه‌نویسی

● رعایت علائم نگارشی

ب) محتوا: بخش محتوا با توجه به عناصر زبانی و پیام و مفهوم متن ارزیابی می‌شود.

در بررسی عناصر زبانی به مواردی از قبیل: کاربرد واژگان، دامنه واژگان، پیام و مفهوم متن و... توجه می‌شود.

نویسنده باید بداند
چه می خواهد بگوید و چه می خواهد بنویسد.
پس باید تواند آن را فقط در یک یاد و خط ساده بنویسد تا تواند برای
آن شاخ و برگ بسازد.

اهداف درس

- آشنایی با مهارت کوچک‌تر کردن موضوع
- تقویت مهارت شناخت ریز موضوع‌ها در متن
- تقویت علاقه و نگرش مثبت به نوشتن موضوع با توجه به ریز موضوع‌ها
- آشنایی با نمونه‌ای از کوچک کردن موضوع
- تقویت و ایجاد نگرش مثبت به ارزشیابی آثار سایر دانش‌آموزان با توجه به معیارهای ارزشیابی
- آشنایی با نکات ویرایشی (عدم مطابقت جنسیت موصوف و صفت در زبان فارسی)

■ آموزش محتوا

جلسه اول
۱- تدریس درس
۲- فعالیت نگارشی یک

تدریس درس

در درس دوم نحوه شناخت و درک عناصر اصلی و فرعی و راه‌های خرد کردن یک موضوع کلی به موضوعات ریزتر آموزش داده شده است و در درس سوم انتخاب یکی از ریزموضوعات و پرداختن به آن به عنوان موضوع اصلی مطرح شده است. در این درس مراحل تدریس به روشنی و گام به گام آمده است؛ در عین حال می‌توان برای تدریس این درس از روش بحث گروهی بهره جست. از دیگر روش‌های تدریس این درس می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- پرسش و پاسخ
- بارش فکری
- تدریس اعضای گروه
- بحث گروهی

روش بحث گروهی

روش بحث گروهی، گفت و گویی است سنجیده و منظم درباره موضوعی خاص که به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد تا نظرها، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند و اندیشه‌های خود را با دلایل مستند بیان کنند. در این روش، آنان بیش از استفاده از کتاب یا معلم، خود به دنبال یافتن نتایج، اصول و راه‌حل‌ها هستند.

مراحل اجرای روش بحث گروهی:

انتخاب موضوع: در این مرحله ابتدا توسط معلم یک موضوع کلی برای نوشتن انتخاب می‌شود (بهتر است موضوعی انتخاب شود که قابلیت تقسیم به قسمت‌های کوچک‌تر را داشته باشد). سپس با همفکری دانش‌آموزان، موضوع به موضوعات کوچک‌تری تقسیم می‌شود. هر یک از خرده موضوع‌ها خود به عنوان یک موضوع انشا روی تابلوی کلاس نوشته می‌شود. معلم باید موضوعات و عناوین و ارتباط آنها با موضوع اصلی را در قالب کلمات و جملات صریح و روشن بیان کند. همچنین اصول و مقرراتی را که دانش‌آموزان باید رعایت کنند، به آنان گوشزد می‌کند به عنوان مثال: در جریان بحث گروهی، دانش‌آموزان

باید کاملاً به صحبت‌های دیگران گوش کنند؛ وسط حرف دیگران نپرند، با یکدیگر صحبت نکنند؛ انتظار نداشته باشند نظر آنها حتماً پذیرفته شود و ...

فراهم کردن زمینه‌های مشترک: به تعداد خرده موضوع‌ها، گروه‌هایی تشکیل می‌شود. بهتر است در صورت امکان دانش‌آموزان بر اساس علاقه‌مندی خود در گروه‌ها قرار گیرند تا بتوانند در بحث‌ها حضور فعال‌تری داشته باشند.

بیان هدف بحث: در این مرحله معلم تلاش می‌کند هدف بحث را برای دانش‌آموزان تشریح کند و فعالیت گروه‌ها بر اساس هدف ارائه شده، تنظیم شود. با نوشتن هدف (خرده موضوع‌ها که اکنون به عنوان موضوع بحث هر گروه تلقی می‌شوند) گروه‌ها از مسیر اصلی انحراف پیدا نمی‌کنند؛ جریان بحث تسهیل می‌یابد؛ انرژی گروه هدر نمی‌رود و بحث‌ها سامان یافته‌تر ادامه می‌یابد.

تعیین نحوه چیش شبکه‌های ارتباطی: ترتیب قرار گرفتن و نشستن فراگیران، در نوع ارتباط مؤثر است. بهتر است در بحث گروهی هر یک از افراد گروه وظیفه‌ای را برعهده بگیرد؛ به عنوان مثال: در یک گروه یک نفر جلسه را هدایت کند (رهبر گروه)؛ یک نفر نظرات را ثبت کند (منشی گروه) و ...

هدایت و کنترل جریان بحث: در جریان بحث، معلم تنها نقش شنونده را دارد. در پایان معلم کم‌کم وارد بحث گروه‌ها می‌شود و به سؤالات احتمالی آنان پاسخ می‌دهد و اگر لازم شود با طرح سؤالی به هدایت بحث کمک می‌کند و اگر بحث گروهی از مسیر اصلی خود خارج شده باشد، آن را کنترل می‌کند و به مسیر اصلی باز می‌گرداند. پس از انجام بحث پیرامون موضوع مشخص شده، هر یک از گروه‌ها نتیجه بحث خود را به صورت انشایی در کلاس ارائه می‌دهند یا به صورت انشا می‌نویسند. سپس هر یک از گروه‌ها انشای خود را در گروه می‌خواند.

نمونه‌ای از تبدیل موضوع به ریز موضوع‌ها: موضوع: پدربزرگ

ریز موضوع‌ها: داستان پدربزرگ / عصای پدربزرگ / ساعت شماته‌دار پدربزرگ /

خانه پدربزرگ

خانه پدر بزرگ

خانه‌ها هم مثل انسان‌ها می‌توانند روح داشته باشند. بعضی از خانه‌ها تنگ و دلگیرند و برخی مهربان و دل‌باز. بعضی عبوس و بدخلق‌اند و برخی از آنها مانند خانه پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها خانه امیدند.

خانه پدر بزرگ من قدیمی بود و بزرگ؛ ته یک کوچه باغ. صبح‌ها بوی نسترن و عطر یاس امین‌الدوله که از لبه دیوار خانه به کوچه سرک کشیده بود، فضای خانه را عطرآگین می‌کرد.

خانه دو طبقه بود و نمای آن با آجرهای فزاقی پوشانده شده بود. از چند پله که بالا می‌رفتی، به بهار خواب یا به قول پدر بزرگ مهتابی می‌رسیدی. اتاق‌های نشیمن در طبقه اول قرار داشت؛ تو در تو و مملو از اثاثیه. کمد‌های چوبی، قالی‌های دست‌بافت، لاله‌های قرمز روی تاقچه و...

پشت اتاق‌ها صندوق خانه بود. تاریک و پر رمز و راز. راه پله‌ها ما را به طبقه دوم می‌رساند که مهمان‌خانه بود و با پرده‌های تور و پشت پرده‌ای‌های مملو دست‌دوز مادر بزرگ آراسته شده بود.

حیاط دل‌باز بود و وسیع و درست در وسط آن، حوض بزرگ فیروزه‌ای رنگی قرار داشت که شادی کودکان ما را دوچندان می‌کرد. شب‌های تابستان پر از میوه‌های رنگارنگ می‌شد. انعکاس نور در حوض، خانه را نورافشان می‌کرد و ظهرهای تابستان محلی بود برای بازی و شیطنت‌های کودکانه مان و بوی اسپند بود که مادر بزرگ بر آتش می‌ریخت برای ما و به زیبایی تک‌تک مان را صدا می‌زد: گلابتون، شاخه نبات، مغز بادام و... و با صدایی گرم می‌خواند: «اسپند و اسپند دانه، اسپند صد و سی دانه...» آشپزخانه ته حیاط بود. بوی خوش زعفران و ادویه با عطر ریحان درمی‌آمیخت و همه را به آن سوی حیاط می‌کشاند و سرانجام سفره‌ای رنگین در اتاق پنج دری گسترده می‌شد.

خانه پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها همیشه خانه امید و همدلی است. (سجودی)

فعالیت نگارشی یک

هدف از این سؤال توانایی تشخیص موضوع‌های کوچک‌تر هر بند است.

جلسه دوم
۱- درست‌نویسی
۲- فعالیت نگارشی دو
۳- بخش اول فعالیت نگارشی سه

درست‌نویسی

هدف از این بخش آشنایی با شکل‌های گوناگون عدم مطابقت موصوف و صفت به زبانی ساده و در حد دانش‌آموزان است. در این بخش برای آگاهی بیشتر همکاران به چند نمونه اشاره می‌شود (آشنایی با همه این موارد به هیچ وجه برای دانش‌آموزان ضروری نیست).

عدم مطابقت موصوف و صفت

هر چند در زبان عربی، صفت از موصوف خودش پیروی می‌کند؛ اما این قاعده در زبان فارسی کاربرد ندارد؛ پس بهتر است به جای «خانم مدیره محترمه» بنویسیم «خانم مدیر محترم».

■ مؤنث آوردن کلمات در فارسی روا نیست، ولی گاهی کار از مؤنث کردن صفات نیز می‌گذرد و نه فقط صفات بلکه با استفاده ناب‌ها از تائید، مؤنث بسیاری از کلمات نیز ساخته می‌شود و در کنار نوع مذکر آنها به کار برده می‌شود؛ مانند:

کاربرد مناسب	نامناسب
جد	جده
حاجی	حاجیه
زوج	زوجه
شاعر	شاعره
والد	والده

■ یکی از رایج‌ترین اشتباهات در زبان فارسی استفاده از صفت مربوط به جنسیت است که در عربی صفت مؤنث است و فقط برای موصوف مؤنث به کار می‌رود. گاهی برخلاف دستور زبان فارسی هر صفتی برای هر موصوفی به کار برده می‌شود.

فعالیت نگارشی دو

در این بخش هدف تولید نوشتاری است. دانش‌آموزان یکی از موضوعات کلی را انتخاب می‌کنند و با توجه به آن، موضوعات کوچک تری را انتخاب و انشای خود را با توجه به ساختار مطرح شده در درس تولید می‌کنند.

فعالیت نگارشی سه

بخش اول: هدف از بخش سوم فعالیت‌های نگارشی، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در این جلسه به شکل کار گروهی انجام می‌شود. بدیهی است معیارهای ارزیابی هر درس نسبت به درس‌های قبل خود یک گام فراتر رفته است و قضاوت‌ها در جهت آموزه‌های درس با توجه به معیارهای جدید انجام می‌شود.

در نوشتن نقد علاوه بر رعایت معیارهای ارزیابی مطرح شده در درس، دانش‌آموزان باید به اصول اخلاقی نیز توجه داشته باشند و نوشته‌ی دوستان خود را با عدل و انصاف بررسی کنند.

مَثَل نویسی :

تأملی در مَثَل

مَثَل، سخن کوتاه، مشهور و زیانزد است که به جای شرح و توضیح اضافی می‌نشیند. واژه «مثل» عربی است و کلمه فارسی «داستان» و «مَثَل» را می‌توان به جای آن به کار بست. «ضرب المثل» ترکیب عربی است به معنای مثل زدن، در متون کهن مانند شاهنامه «داستان زدن» به کار رفته است.

● مثل، گاهی کوتاه است و در دو یا سه کلمه، خلاصه می‌شود؛ مانند (فیل و فنجان) که می‌فهماند دو چیز از جهت کوچکی و بزرگی با هم تناسب ندارند. این مثل در اصل دارای ۵ کلمه بوده (آب دادن فیل با فنجان)، معمولاً با همان دو کلمه به کار می‌رود.

● مثل، گاهی بلند است مانند «آفتابه و لوله‌نگ هر دو یک کار را می‌کنند. ولی ارزش آنها وقت گرو گذاشتن معلوم می‌شود»؛ چون لوله‌نگ از سفال ساخته شده، ارزشش از آفتابه‌ای که از مس است، کمتر است.

● مثل گاه یک عبارت ساده است و گاه یک مصراع یا یک بیت شعر است :

شتر در خواب بیند پنبه دانه گهی لپ لپ خورد گه دانه دانه

● بعضی از مثل‌ها حاصل پندهای دانایان یا پیشوایان مذهبی یا تجربه‌های زندگی مردم است. این گونه مثل‌ها را حکمت می‌نامند.

● بعضی از مثل‌ها گفتار اشخاص نامدار تاریخی یا عادی است که به حسب کاربرد به‌جا و مناسب، مشهور شده است.

● بسیاری از مثل‌ها نتیجه داستانی است؛ خواه حقیقی یا افسانه‌ای.

● بعضی از مثل‌ها از یک قطعه شعر معروف گرفته شده است مانند، «از ماست که بر ماست»، که برگرفته از شعر معروف ناصر خسرو است. توجه: درست به کار بردن مثل هم یک مهارت است. اگر در جای نامناسب گفته شود یا با موضوعی که در میان است، مطابق نباشد؛ ممکن است صورت «متلک» به خود گیرد.

(آذریزی، ۱۳۴۶، قصه‌های تازه از کتاب‌های کهن)

هدف ما از آوردن مثل، در کتاب، این است که از ظرفیت محتوایی و خوش نشینی مثل‌ها بر ذهن و زبان، برای تقویت نوشتن بهره بگیریم. مثل‌ها اگر چه به ظاهر کوتاه و کوچک‌اند؛ اما از دید گستره معنایی بسیار پرمایه و فربه‌اند و ذهن و زبان را سیراب و مایه‌ور می‌سازند.

در مثل‌نویسی، میدان ذهن برای خلق معنا و خوانش‌های تازه باز است و دانش‌آموزان می‌توانند به فراخور توانایی‌های ادراکی خود دست به بازآفرینی بزنند و با بهانه قراردادن مثل‌ها به شاخ و برگ سخن بیفزایند. بازآفرینی در فرهنگ معین به معنای «دوباره آفریدن چیزی» آورده شده است.

آثار باز آفرینی شده به آثاری می‌گویند که با الهام از متون کهن، دوباره از سوی نویسنده‌ای دیگر باز تولید و خلق می‌شود. در باز آفرینی می‌توان با افزودن شاخ و برگ به اصل موضوع در محتوا و مفهوم دخل و تصرف کرد و اثری جدید خلق کرد که با اثر اولیه متفاوت باشد.

یکی از تأثیرات مهم و اساسی بازنویسی، جلوگیری از انقطاع فرهنگی نسل‌هاست که می‌تواند پل رابطی باشد بین فرهنگ کهن و فرهنگ امروز یک ملت.

فرق بازنویسی با باز آفرینی:

بازنویسی مثل تعمیرات جزئی یک ساختمان و تغییر نمای ظاهری آن است. نوعی دوباره‌نویسی به قصد ساده‌سازی و امروزی کردن زبان آن متن است. در بازنویسی از تخیل و خلاقیت استفاده نمی‌شود؛ بلکه وفاداری به اصل نوشته مهم است؛ اما باز آفرینی، تغییرات

کلی در پیکره و طرح و نقشه یک ساختمان است که چه بسا نقشه ساختمان و کیفیت چارچوب اولیه اثر به هم می خورد. بازآفرینی عرصه خلاقیت و میدان تخیل است که باعث خلق اثر تازه‌ای می شود. در بازنویسی، مضمون متن قدیم حفظ می شود؛ تغییرات در جابه‌جایی حوادث و الفاظ و ترکیب‌ها انجام می گیرد. اصول زبان فارسی حفظ و از شکسته‌نویسی پرهیز می شود.

در حکایت نگاری، گسترش به قصد بازنویسی انجام می شود؛ ولی در مثل‌نویسی، گسترش نوشته با هدف بازآفرینی و رسیدن به تولید جدید صورت می گیرد. به بیان دیگر، از نظر سطح دشواری و از منظر ارزش گذاری، مثل‌نویسی ارزش بیشتری دارد؛ چون با آفرینش و خلاقیت همراه است؛ اما حکایت نگاری بیشتر بر تقلید و حفظ همان چارچوب اصلی استوار است.

بخش دوم: هدف از فعالیت نگارشی سوم، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در این جلسه به شکل فردی انجام می شود.

نکاتی پیرامون بررسی و نقد

ارزشیابی و نقد دیگران توانایی‌های ارزشمندی را در دانش‌آموزان ایجاد می کند؛ به شرط آن که هدف اصلی از نقد و شرایط نقد برای آنان روشن شده باشد. موارد زیر نکاتی است که در شفاف‌سازی این مسئله کارگشاست.

به جای آراستن عیوب و کتمان زشتی‌ها و پرده‌پوشی بر نارسایی‌ها، باید آنها را گفت و شنید و در برطرف ساختنش کوشید.

نقد از همین جاست که قیمت و قداست می یابد و برای بعضی‌ها یادآوری، یک وظیفه می شود و برای بعضی توجه به نقدها یک فضیلت اخلاقی به حساب می آید.

وقتی نقد، مایه کمال‌اندیشی است، نقدپذیری نیز موجب رشد و کمال است.

همچنین نقدناپذیری، نشانه نوعی غرور و تکبر است.

انتقاد درست آن است که ضمن تأکید بر نقاط قوت، به نقاط ضعف اثر

نیز اشاره کند.

نکاتی درباره ارزشیابی

ارزیابی یک اثر در دو حیطه ساختار و محتوا شکل می‌گیرد.

الف) ساختار : ساختار نوشته بر اساس معیارهای زیر ارزیابی می‌شود :

معیارهای ارزیابی :

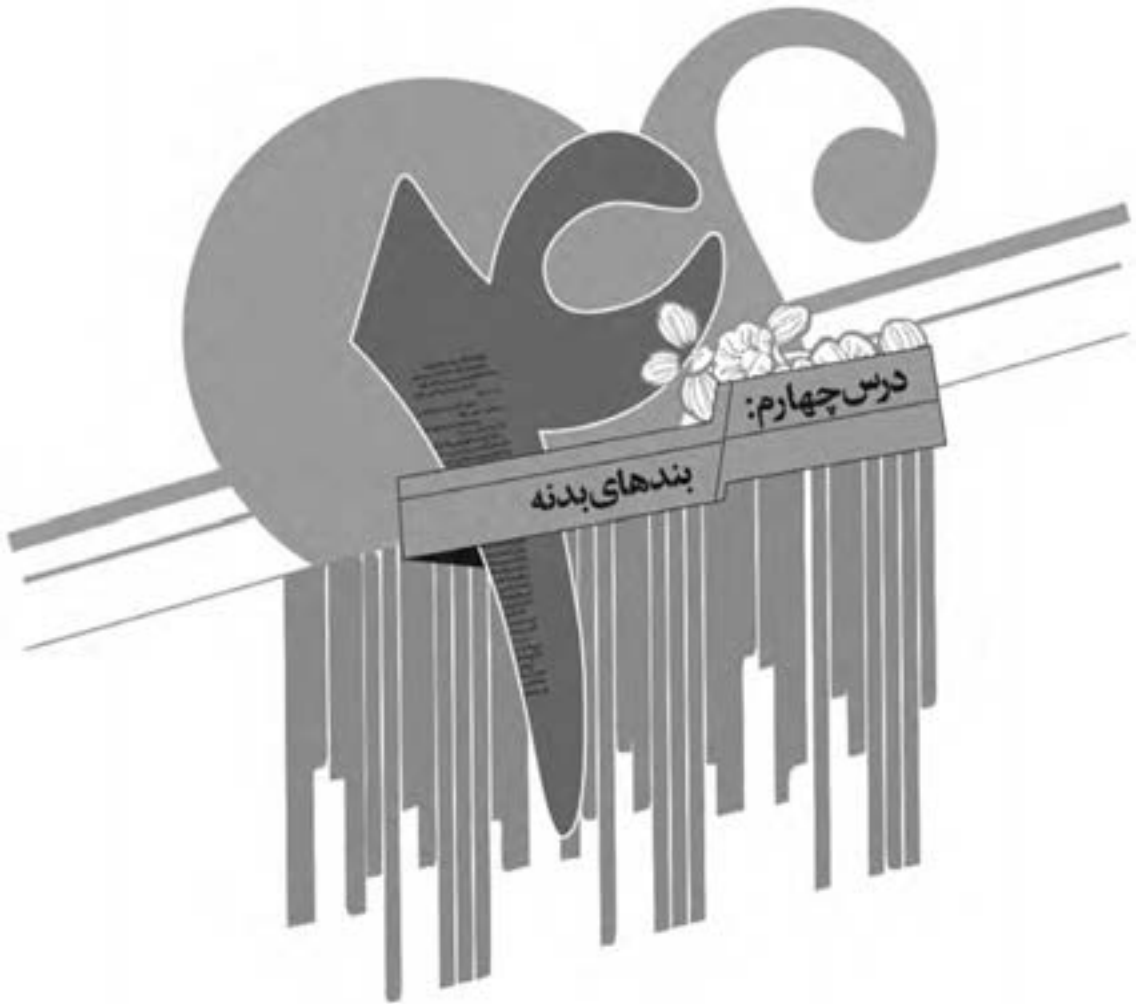
- کوچک کردن موضوع نوشته
- رعایت طبقه بندی ذهن و نوشته (نوشتن بند مقدمه، نوشتن بندهای بدنه و بند نتیجه)
- پاکیزه نویسی
- رعایت علائم نگارشی
- درست نویسی

ب) محتوا : بخش محتوا با توجه به عناصر زبانی و پیام و مفهوم متن ارزیابی

می‌شود.

در بررسی عناصر زبانی به مواردی از قبیل : کاربرد واژگان، دامنه واژگان، پیام و

مفهوم متن و... توجه می‌شود.

می‌گویند: نوشتن سختی بایی دارد

اما،

هیچگاه از رنج واقعی خلاص نخواهیم شد؛ زیرا

«آکاهی خاستگاه رنج است.»

اهداف درس

● شناخت موضوع، جملهٔ موضوع، جمله‌های تکمیلی در یک

بند

● آشنایی با ساختار یک بند

● شناخت جمله‌های تقویت‌کننده

● ایجاد توانایی تولید بندهایی با رعایت جملهٔ موضوع و جمله‌های

کامل‌کننده

● شناخت نحوهٔ صحیح کاربرد کلمات پرسشی

● تقویت سواد دیداری

● تقویت علاقه و نگرش مثبت به درک تصویر

■ آموزش محتوا

جلسهٔ اوّل
۱- تدریس درس
۲- فعالیت نگارشی یک

تدریس درس

مفهوم کلیدی این درس آشنایی با ساختار یک بند؛ شناخت موضوع، جمله موضوع و جمله‌های تکمیلی و تقویت کننده در یک بند است. در توضیح جمله‌های تقویت کننده می‌توان گفت:

در یک بند به جز جمله موضوع، جمله‌های دیگری نیز وجود دارد که به طریقی ایده‌های موجود در جمله موضوع را تأیید و تقویت می‌کند. همه این جملات باید درباره موضوع و در واقع مرتبط با جمله موضوع باشند.

گاهی بعضی از جملات به طور مستقیم درباره جمله تقویت کننده قبلی اند. در صورتی که ایده اصلی در جمله موضوع آمده باشد و تمام جملات تقویت کننده در فهماندن ایده اصلی به خواننده کمک کرده باشند، می‌توان گفت که بند منسجم است.

برای آموزش محتوای این درس، روش‌های زیر، مناسب است:

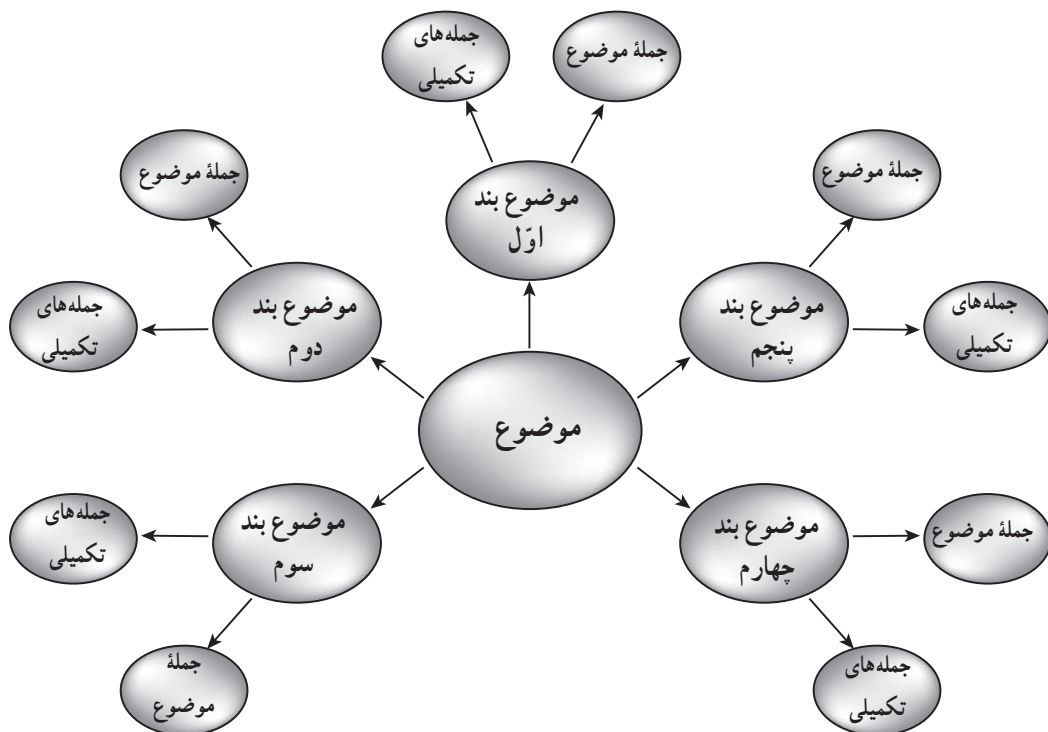
- روش پرسش و پاسخ
- روش بارش فکری
- شیوه نیلوفر آبی

شرح شیوه نیلوفر آبی

این روش با الهام از شکل شکوفه نیلوفر آبی طراحی شده است و در آن روند شکل‌گیری ایده‌های جدید در اطراف اندیشه‌های هسته‌ای است و گسترش اندیشه‌ها از هسته به سوی حاشیه پیش می‌رود. گلبرگ‌های نیلوفر آبی به دور یک هسته مرکزی خوشه می‌زنند و از آن نقطه گسترش می‌یابند. طراح روش نیلوفر آبی، «ژیاسوآماتسو مورا» است. — در این روش ابتدا مسئله یا موضوع اصلی در مرکز نمودار «شکوفه نیلوفر آبی» نوشته می‌شود در اینجا منظور از موضوع و یا ایده اصلی همان موضوع انشا است.

– در ادامه دانش آموزان ایده‌های خود را دربارهٔ موضوع که در هستهٔ شکوفهٔ نیلوفر آبی قرار گرفته است، در گلبرگ‌های اطراف می‌نویسند (موضوع بند اول تا پنجم).

– هر یک از ایده‌های چندگانه می‌تواند مرکزی جدید برای ارائهٔ ایده‌های جدیدتر باشد.
 – هر چقدر این روند بیشتر تکرار شود و در واقع ایده‌های جدید را از دل ایده‌های گذشته استخراج کنیم، امکان دست یافتن به ایده‌های کارآمدتر افزایش می‌یابد و در نهایت نیز ایده‌هایی که خلاقانه و کارآمد تشخیص داده شوند، ارزیابی می‌شوند و دربارهٔ آنها بحث می‌شود.

فعالیت نگارشی یک

هدف از این سؤال توانایی تشخیص جمله موضوع و جمله‌های کامل کننده است. جمله موضوع: سخن گفتن در برابر جمع، برای خیلی‌ها با هیجان و هراس، همراه است.

جمله‌های کامل کننده: ریشه این هیجان و هراس، در دوران کودکی این افراد، نهفته است. این هیجان و هراس، با آنها به دنیا نیامده است. این گونه، یادگرفته‌اند یا از دیگران به آنها منتقل شده است. روان‌شناسان می‌گویند: «تمام مشکلات در بزرگسالی، به دوران کودکی برمی‌گردد». اگر این سخن روان‌شناسان درست باشد، پس هیجان و هراس، از سخن گفتن در برابر جمع هم، به تربیت و آموزش دوران کودکی ما برمی‌گردد.

جلسه دوم
۱- درست‌نویسی
۲- فعالیت نگارشی دو
۳- بخش اول فعالیت نگارشی سه

درست‌نویسی

زبان عربی بیش از هر زبانی بر زبان فارسی تأثیر گذاشته‌است و بسیاری از واژگان و تعابیر عربی در فارسی به کار می‌روند. به کار بردن قواعد و علامت‌های عربی برای کلمه‌های فارسی درست نیست.

در زبان عربی علامت «یت» برای ساختن مصدر قراردادی از اسم یا صفت یا ضمیر به کار برده می‌شود، مانند هويت و انسانیت. این کلمات در زبان عربی کاربرد دارند و درست‌اند؛ ولی به کار بردن این علامت با کلمه‌های فارسی نارواست. بهتر است به جای «یت» در پایان این واژه‌ها، از «ی» مصدری بهره ببریم؛ مانند: خوبی به جای خوبیت.

نمونه‌های غیر معیار	کاربرد معیار
<u>خوبیت</u> ندارد...	کار خوبی نیست...
<u>دوئیت</u> آنان باعث شکستشان شد.	دوگانگی آنان باعث شکستشان شد.
<u>انقلاب</u> به رهبریت امام خمینی پیروز شد.	انقلاب به رهبری امام خمینی پیروز شد.

فعالیت نگارشی دو

در این بخش هدف تولید نوشتاری است. دانش‌آموزان نوشته خود را با توجه به جمله موضوع و جمله‌های کامل کننده تولید می‌کنند.

زیان‌های بی‌سوادی

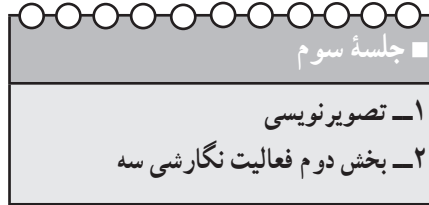
بی‌سوادی یکی از مشکلات اجتماعی است که معمولاً با فقر، بیکاری و مشکل بهداشتی همراه می‌شود. بی‌سوادی موجب کاهش توانایی فرد در زندگی شخصی می‌شود. این مسئله یک مشکل کاملاً شخصی است؛ اما در واقع بر کل جامعه تأثیر می‌گذارد و توانایی‌های جامعه را محدود می‌کند.

جمله موضوع: بی‌سوادی یکی از مشکلات اجتماعی است که معمولاً با فقر، بیکاری و مشکل بهداشتی همراه می‌شود.

جمله‌های کامل‌کننده: بی‌سوادی یکی از مشکلات اجتماعی است که معمولاً با فقر، بیکاری و مشکل بهداشتی همراه می‌شود. بی‌سوادی موجب کاهش توانایی فرد در زندگی شخصی می‌شود. این مسئله یک مشکل کاملاً شخصی است؛ اما در واقع بر کل جامعه تأثیر می‌گذارد و توانایی‌های جامعه را محدود می‌کند.

فعالیت نگارشی سه

بخش اوّل: هدف از بخش سوم فعالیت‌های نگارشی، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در این جلسه به شکل کار گروهی انجام می‌شود.

تصویر نویسی

هدف از این بخش، افزایش قدرت شناخت پدیده‌ها و آشنایی با شباهت‌ها و تفاوت‌های جزئی میان آنهاست تا درک روابط بین اجزا و عناصر تصویر و همچنین ارتباط کل تصویر با اجزای آن آسان شود. این دقت و ریزنگری در عین حال، همراه با خلاقیت و توانایی تولید واژگان متناسب با موضوع و فضای تصویری است.

افزایش توانایی بیان استنباط شخصی بدون محدودیت و در زیر چتری از معیارهای از پیش آموخته و همچنین بالا بردن اعتماد به نفس دانش‌آموزان در بیان و ابراز نظرات شخصی خود پیرامون یک اثر، مسئله دیگری است که در این تمرین باید بدان توجه داشته باشیم.

انشای توصیفی یا وصفی: ساده‌ترین نوع انشا، انشای توصیفی است. در اینجا خواست ما از انشای توصیفی، تبدیل دیده‌ها و گزارش نتیجه مشاهدات در قالب نوشته است. دانش‌آموز به توصیف چیزهایی که در اطراف خود می‌بیند، می‌پردازد. در این نوع توصیف باید به همه جوانب موضوع پرداخته شود. برای توصیف خوب، دانش‌آموزان باید چشم بینا و گوش شنوا داشته باشند و آنچه را مشاهده می‌کنند. به دقت به ذهن بسپارند و یادداشت کنند و مراقب باشند که چیزی از قلم نیفتد. به گونه‌ای بنویسند که خواننده، موضوع وصف شده را آن‌گونه که هست در

مقابل چشمان خود، مجسم کند و خویشتن را مقابل آن ببیند. در تمرین تصویرنویسی، هر چه دانش‌آموزان توصیف دقیق‌تر و ملموس‌تری داشته باشند، دوستانشان بهتر می‌توانند موضوع انشای آنها را تشخیص دهند.

بخش دوم : هدف از فعالیت نگارشی سوم، داوری، نقد و تحلیل نوشته‌هاست که در هر درس سنجه‌هایی بر آن افزوده می‌شود. توجه به نداشتن غلط‌های املائی از معیارهای مهمی است که در این بخش باید به آن توجه شود (اهمیت ارتباط افقی بین درس‌های املا و انشا).

نکاتی درباره ارزشیابی

ارزیابی یک اثر در دو حیطه ساختار و محتوا شکل می‌گیرد.

الف) ساختار : ساختار نوشته بر اساس معیارهای زیر ارزیابی می‌شود :

معیارهای ارزیابی :

- داشتن چند بند
- داشتن چند جمله در هر بند
- داشتن جمله موضوع در هر بند
- داشتن چند جمله تکمیل‌کننده در هر بند
- ارتباط و نظم بین جمله موضوع و جمله‌های تکمیل‌کننده
- پاکیزه‌نویسی
- رعایت علائم نگارشی
- رعایت نکات درست‌نویسی
- نداشتن غلط‌های املائی

ب) محتوا : بخش محتوا با توجه به عناصر زبانی و پیام و مفهوم متن ارزیابی

می‌شود.

در بررسی عناصر زبانی مواردی از قبیل : کاربرد واژگان، دامنه واژگان، پیام و مفهوم

متن و ... مورد توجه قرار می‌گیرد.